

Følelser hos mennesker og dyr

En sammenlignende studie fra en veterinærs ståsted

Gjengitt med tillatelse fra veterinær og naturterapeut
Are Thoresen

Gåten og spørsmålet

Har dyr lignende følelser som menneskene, endog religiøse følelser, og har disse følelsene ”kontakt” med hverandre, altså avhengige av hverandre? Etter at jeg var ferdig med veterinærhøgskolen i Oslo våren 1979, dro jeg som alle andre nyutdannede veterinærer ut i felten for å virkeliggjøre mine mål og drømmer.

Vi hadde avlagt høytidelig løfte om å handle i samsvar med vår samvittighet, og overalt virke som dyrenes helbreder og beskytter.

I stedet ble vi pålagt å ikke la dyrene lide *unødvendig*, å ta hensyn til *samfunnets* interesser og samfunnets *økonomi*.

Dette forholdet møtte meg i mitt første dyrebesøk. I stedet for å sette mine midler og muligheter inn på å hjelpe ei ku med en smertefull sykdom, fant jeg meg selv i ferd med å kalkulere de økonomiske aspektene ved enten å behandle eller å slakte.

Ved neste besøk tok jeg bort symptomene for en stund med antibiotika.

Når vi som et *tenkende, følende og villende* menneske trer inn i et fjøs, et grisehus eller en stall, og ser og opplever alle våre medskapninger som står der, kan vi ikke la være å spørre oss selv; Hvem er disse, hvorfor står de her, hva er deres oppgave og skjebne? Og like uunngåelig oppstår som et motspørsmål i vår sjel; Hvem er jeg selv, og hva er min oppgave og mine forpliktelser overfor disse dyrene?

Vi kan i dagens industrialiserte samfunn fremføre meget sterk kritikk overfor måten våre produksjonsdyr behandles på. Dermed er det ikke sagt at alt var så meget bedre i ”gamle dager”, ofte tvert i mot. Allikevel, heri ligger mye av årsaken til sykdom hos våre husdyr. Jeg håper at landbruksvitenskapen vil ta ansvar for den delen av det forebyggende arbeidet. Som veterinær vil jeg forsøke å ta ansvaret for min oppgave i dette komplekse systemet.

Menneskers og dyrs gjensidige påvirkning, Speil-neuroner

Et barn observerer sin mor som plukker opp en leke. Barnet smiler; mamma vil leke. En mann observerer sin kone som tar opp bilnøkklene fra bordet. Han skjelver; hun vil forlate ham nå. En sykepleier observerer en nål som sikkes inn i armen til en pasient; hun kjenner et stikk i magen, det må ha gjort vondt.

Hvordan vet disse personene hva den andre tenker?

Hvordan kan de bedømme intensjoner og følelser, eller tro og mål hos et annet menneske?

Filosofer, psykologer og neuroforskere har alle blitt forbauset over menneskers evne til å føle med andre, å medoppleve deres følelser.

Vittorio Gallese, Giacomo Rizzolatti og deres kolleger ved Universitetet i Parma (Italia) har funnet en helt ny klasse nerver, og det er såkalte ”speil-neuroner” eller ”mirror-neurons”. I flere artikler, blant annet i en større artikkel i ”New Scientist” er virkningen av disse neuronene beskrevet. Det er slik, noe vi lenge har visst, at når vi utfører en bevegelse eller handling, så foregår denne av en adekvat hjerneaktivitet. Løfter vi armen, så ”fyrer” visse neuroner (nerver). Man har også lenge visst at bare det å tenke denne bevegelsen fører til at de samme neuronene fyrer. Det er til og med vist at bare ved å trene i tankene faktisk fører til en høynet kondisjonen.

Kunnskapen om at alle individer påvirker hverandre bare de er i nærheten av hverandre, er svært viktig for en dyreeier eller en dyrlege. Denne energetiske kontakten mellom alle levende vesener, som nå altså er påvist av vitenskapen via de såkalte ”Mirror neurons”, er fra ur gammel tid observert av naturfolk. De følte/så at alle levende vesener var forbundet med hverandre via energetiske/eteriske kraftlinjer som strakk seg som et nett i hele kosmos. Derfor har mennesker og dyr et slags felles følelsesregister, som påvirker hverandre.

Dyret som følende vesen

En uhyre viktig side ved dyrenes vesen, en side som vanligvis overses av både dyreeiere og veterinærer, er at dyret har et følelsesliv som (i alle fall) er like utviklet som vårt eget. Vi vet at dyr viser tegn på at de føler aggresjon og frykt/angst, *men de har også følelser som sorg, depresjon, lengsel, oppgitthet og alle de andre følelsene vi kjenner igjen fra oss selv.*

Disse sidene er det gjort utførlig rede for i flere av bøkene til Dr. Med. Vet. Bergljot Børresen, spesielt i boka "Kunsten å bli tam".

Jeg har mange ganger observert hvordan sinns-stemningen til røkteren eller stalljenta har influert dyrene gjennom hele dagen. Tenk selv hvordan det er å våkne opp med en sur og tverr ektefelle, hvordan dette kan sette et negativt preg på hele dagen.

Menneskene har sitt verbale språk, noe dyrene ikke har (i samme grad). De har i stedet utviklet et avansert kroppsspråk, og et likeså avansert sensorium overfor de minste avvik i omgivelsenes følelsesliv (speil-neuroner). En hest vet nøyaktig i hvilket humør og sinnsstemning røkteren er allerede før vedkommende har kommet inn stalldøra. Hesten registrerer måten røkteren går på, måten han åpner døra på og muligens også en rekke andre faktorer. Derfor kan det være lurt ikke å gjøre for mye med dyr på dager du ikke føler deg opplagt. Og tenk på trenerstaller hvor treneren kan være gretten, sint eller irritert. En slik trener er ikke et positivt innslag i stallen, i fjøset eller sammen med dyr i det hele tatt.

Det er observert av mange bønder en øket jurbetennelsefrekvens når de har avløser. Å bli melket av en ukjent og muligvis usensitiv avløser er svært stressende, og en stressituasjon fører ofte til en svekkelse av immunsystemet med påfølgende jurbetennelse.

Jeg har også mange ganger observert nedsatt ytelse og prestasjonsnivå hos travhester etter bytte av stallpersonale. Særlig når det forrige personalet har vært følelsesmessig knyttet til hestene, arbeidet overtid for å gjøre det best mulig for dem, og så blitt etterfulgt av mer røffe og effektivt arbeidende personer. Da har jeg observert en lengre tids nedsettelse av ytelsen, flere infeksjoner og mer skader.

Jeg vil for å demonstrere dyrenes avanserte følelser og sensitivitet sette fram de to følgende eksemplene.

- En hest skulle selges til Tyskland, men så snart den hadde ankommet ble den halt, feilet, fikk skader og lignende i ett sett. Den ble altså ikke solgt. Jeg var tilfeldigvis på en reise i området, og skulle så undersøke hesten. Det jeg fant var at hesten hadde sorg for at den skulle selges. Ved behandling med akupunktur av hjertet forandret hesten seg radikalt og alle skadene og halthetstendensene forsvant som dugg for solen. Men da eieren innså denne sammenhengen, tok hun hesten hjem til Norge igjen.
- Det andre tilfellet er også fra en hest som skulle selges. Den hadde vært haltfri over lengre tid, men da den ble bøyet opp i Oslo hvortil den skulle selges, fant man en sterk halthet på frambenet. Den ble sendt tilbake, og jeg fant en sterkt nedsatt blodsirkulasjon i det samme frambenet grunnet nedsatt blodsirkulasjon. Hesten hadde ganske enkelt sørget over at den skulle selges, og utviklet det samme som vi som mennesker kaller et brutt eller brustent hjerte; hjertesorg. Hesten kom tilbake, hjertet ble behandlet ved hjelp av akupunktur, og haltheten var borte.

Jeg har også tydelig observert hvordan bråk fra vifter, vond lukt fra gjødsel, fuktighet fra dårlig ventilasjon, uregelmessig og skjodesløst stell i høy grad har influert kvaliteten av det dyra leverer til oss i form av melk, kjøtt og helt ned i sekundresultater på travebanen.

Disse sidene av moderne dyrestell tas ikke på langt nær så alvorlig som de burde. Grunnene til dette kan være så mangt. Den grunnleggende årsaken er at vi ikke stoler på vår intuisjon, vår følelse av at dyrene ikke har det godt under de forholdene mange lever (den primære opplevelsen). Vi mangler ofte tilstrekkelig sympati overfor dyrene. Det er av forståelige grunner vanskelig å ha en sterkt utviklet empati/sympati overfor produksjonsdyr, som vi må slakte og spise. Tenk bare hvor vanskelig det ville bli å være Norsk om vi virkelig tok inn over oss og erkjente at fisken har et langt med utviklet følelsesliv og smerteopplevelse enn vi til nå har antatt.

Vi ønsker billig mat, billig kjøttmat, og vi ser ofte først på prisen. Produktene vi får fra dyra måles oftest i kvantitet, ikke i kvalitet. Det synes ikke så godt hvordan miljøet virker inn på

kvaliteten av svinekjøttet (selv om mange undersøkelser har vist sammenheng mellom stressnivå og smaks kvalitet), men på hestens rundetider kan det måles direkte.

Forholdet menneske/dyr. Mennesket som årsak til sykdom

Om vi på rett måte skal kunne betrakte forholdet mellom menneskene og dyrene, må vi lære oss å betrakte dyrenes miljø, og hvordan dette miljøet, inkludert oss selv med våre følelser, som vi nå har sett har en sterk innvirkning på dyrene. Mennesket har en klar innvirkning på dyrene, ikke bare ved at mennesket avgjør hvilket fôr dyra skal ha, når de skal føres, vannes, vaksineres, trenes og så videre, men også ved at de mennesker som til daglig er i kontakt med dyrene påvirker dem på mer "usynlige" måter (for eksempel via speilneuroner).

Vi kan lett merke hvordan vårt humør, vår stemme, våre bevegelser og hele vårt vesen umiddelbart påvirker dyrene.

Om vi husker en tegnefilm av Walt Disney som heter *Sjarmør i pels*, er det der en sekvens som viser diverse eiere med sine kjæledegger. Eieren og hans kjæledegge er så like av utseende og legning at det vekker latter. En kan vel til dette innvende at spesielle typer kjøper hunder som likner dem selv, men likheten går langt utover dette.

Dyrene ser på sin eier, sin leder, som så totalt overlegen og dominerende, at hele dyrets egenart tar farge av menneskets egenart. Ikke bare adferdsmessig, men i hele sin indre fysiologiske og energetiske balanse tar dyret avtrykk av mennesket. Jeg har flere ganger bare ved å betrakte eieren kunnet avgjøre hvilken terapi dyret skal ha, og visa versa.

Svaret

Det ser altså ut for at dyrs følelser er på en måte koblet til menneskenes følelser, og derved kan vi gå ut i fra at dyr har hele følelsesregisteret vi som mennesker har, kanskje endog de religiøse.

Veterinær Are Thoresen